

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

COMPETITIVENESS OF DAIRY MILK PROCESSING PLANTS AND MECHANISM OF ITS PROVISION

Дана стаття присвячена дослідженню поняття конкурентоспроможності та механізму її забезпечення. Розглянуто основні трактування конкурентоспроможності та наведено найбільш доцільне, на нашу думку, визначення конкурентоспроможності підприємства. Дано визначення понять "господарський механізм" та "економічний механізм". Проаналізовано підходи до механізму забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств. Запропоновано першочергові заходи забезпечення конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, молокопереробні підприємства, економічний механізм, механізм забезпечення конкурентоспроможності.

Данная статья посвящена исследованию понятия конкурентоспособности и механизма ее обеспечения. Рассмотрены основные трактовки конкурентоспособности и приведены наиболее целесообразно, по нашему мнению, определение конкурентоспособности предприятия. Дано определение понятиям «хозяйственный механизм» и «экономический механизм». Проанализи-

рованы подходы к механизму обеспечения конкурентоспособности молокоперерабатывающих предприятий. Предложено первоочередные меры обеспечения конкурентоспособности предприятий молокоперерабатывающей отрасли.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентоспособность предприятия, молокоперерабатывающие предприятия, экономический механизм, механизм обеспечения конкурентоспособности.

This article is devoted to the study of the concept of competitiveness and the mechanism of its provision. The main interpretations of competitiveness are considered, and it is the most expedient, in our opinion, to determine the competitiveness of the enterprise. The definition of concepts of "commercial mechanism" and "economic mechanism" is given. Approaches to the mechanism of ensuring the competitiveness of dairy milk processing plants are analysed. The priority measures for ensuring the competitiveness of dairy industry enterprises are proposed.

Key words: competitiveness, competitiveness of enterprise, dairy milk processing plants, economic mechanism, mechanism of ensuring competitiveness.

УДК 339.13:631.2

Карпенко А.В.

аспірант кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії Вінницький національний аграрний університет

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність підприємств в умовах ринкової економіки набуває особливої актуальності у зв'язку з відкритістю вітчизняної економіки, зростанням конкуренції на ринку, а також євроінтеграційним процесам. У сучасних умовах конкурентні переваги повинні відповідати ключовим факторам успіху, бути стійкими в нестабільному ринковому середовищі та недоступними для легкого відтворення конкурентами. Тому забезпечення конкурентоспроможності підприємств є одним зі стратегічних завдань кожної підприємницької структури, у тому числі підприємств молокопереробної галузі – однієї з найбільш привабливих за обсягами реалізації на ринку товарів широкого вжитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних основ та практичного застосування механізму конкурентоспроможності молокопереробних підприємств знайшли своє відображення у працях: Б. М. Андрушків, Н. В. Валінкевич, І. Ф. Варга, Т. А. Дяченко, Р. Л. Лупак, В. В. Матвеев, А. Ю. Нижник, І. М. Труніна, Ю. Б. Іванов, Т. В. Хворост, І. Б. Зеленчук, О. О. Масляєва та ін. Попри ґрунтовні дослідження, сьогодні багато питань щодо забезпечення механізму конкурентоспроможності молокопереробних підприємств в Україні залишаються недостатньо вирішеними та обґрунтованими.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження поняття конкурентоспроможності, розгляд

підходів до механізму забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств, висвітлення основних шляхів її забезпечення та реалізацію конкурентних переваг вітчизняної молокопереробної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Центральним поняттям, що виражає сутність ринкових відносин, є поняття конкуренції. Вона є найважливішою ланкою всієї системи ринкового господарства. Конкуренція – рушійна сила економічного розвитку. У сучасному економічному словнику вона визначена, як змагання між виробниками (продавцями) товарів, а в загальному випадку між будь-якими економічними, ринковими суб'єктами; боротьба за ринки збуту товарів з метою одержання більш високих доходів, прибутку, інших переваг. Таке визначення повністю передає суть конкуренції як змагання. Поряд з конкуренцією та невід'ємно від неї існує таке поняття, як конкурентоспроможність. Однак, незважаючи на те, що наявність такої категорії об'єктивно визнається, у науковій літературі не визначено загальноприйнятого поняття конкурентоспроможності [1, с. 91-92].

У таблиці 1 наведені підходи авторів до визначення поняття "конкурентоспроможність" (табл. 1).

Як бачимо науковці розглядають визначення конкурентоспроможності з різних позицій. Перша, де автори в основу ставлять ефективність виробничої діяльності, друга – науковці зазначають,

що конкурентоспроможність загалом досягається лише за рахунок конкурентоспроможності продукції. І третя – конкурентоспроможність заснована на порівняльних перевагах. Така різнобічність підходів викликана тим, що існує чітка ієрархія категорій конкурентоспроможності, а саме: конкурентоспроможність продукції, конкурентоспроможність підприємства, конкурентоспроможність галузі, конкурентоспроможність регіону, конкурентоспроможність окремих держав та їх регіону. Тому, для більш повного і чіткого визначення поняття “конкурентоспроможність”, дану категорію слід розглядати окремо на кожному з вище наведених ієрархічних рівнів.

Отже, оскільки ми розглядаємо саме конкурентоспроможність молокопереробного підприємства, то, на нашу думку, найбільш повним і адекватним є наступне визначення, розроблене Ю. Б. Івановим. Конкурентоспроможність підприємства – це здатність підприємства змінювати намічений режим функціонування у процесі адаптації до впливів зовнішнього середовища з метою збереження, розвитку вже наявних, або створення нових конкурентних переваг [8].

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства необхідний певний механізм. Досліджуючи різноманітні визначення механізму, що подаються в економічній літературі, слід розрізняти господарський механізм і механізм дії економічних законів, адже це поняття різних рівнів.

Центральним у системі господарського механізму є економічний механізм, який діє через економічні інтереси та складається з комплексу економічних засобів, методів, важелів, нормативів, показників, за допомогою яких реалізуються об'єктивні економічні закони. Таким чином, економічний механізм підприємства, з одного боку, має забезпечувати зовнішні зв'язки останнього

і створювати відповідні умови отримання доходу, з іншого боку – повинен бути спрямований на розвиток виробничих відносин у середині підприємства в існуючих нормативно-правових межах. У першому випадку принципи економічного механізму цілком визначаються особливостями господарського механізму (існуючими системами ціноутворення, оподаткування, планування тощо), а в другому випадку – особливостями виробничих відносин на підприємстві [1, с. 94].

При описі будь-якого механізму як системи можливі два підходи: від частини до цілого і від цілого до частини. У першому випадку досліджуються окремі елементи, деталі, частини і ціле постає, як складене з них. У другому випадку механізм розглядається, як цілісна система, що взаємодіє за вертикаллю і горизонталлю з іншими механізмами. На нашу думку, економічний механізм конкурентоспроможності є підсистемою економічного механізму роботи підприємства загалом.

Формування економічного механізму конкурентоспроможності підприємства припускає опис наступних параметрів:

- мети, завдань і відповідних ним функцій;
- форми або способу реалізації механізму;
- системи методів, інструментарію реалізації механізму;
- визначення ресурсів, що забезпечують його функціонування;
- виділення об'єктів, на які направлена регулююча дія механізму;
- виділення суб'єктів, які прямо або побічно пов'язані з функціонуванням механізму.

Початковим елементом побудови економічного механізму конкурентоспроможності є формування системи цілей, які можна розділити на загальні (головні) і конкретні. Загальна мета економічного механізму конкурентоспроможності визначається,

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття “конкурентоспроможність”

Автор	Визначення поняття
Б. Андрушків [2, с. 198]	Конкурентоспроможність одночасно є як результатом конкурентної боротьби так і основою розвитку економіки окремого суб'єкта господарювання та суспільства в цілому.
Н. Валінкевич [3, с. 85]	Конкурентоспроможність – це здатність фірми випускати конкурентоздатну продукцію, перевага фірми по відношенню до інших фірм даної галузі усередині країни і за її межами.
І. Варга [4, с. 219]	Конкурентоспроможність – це фактор чи комбінація факторів, яка робить діяльність організації більш успішною у порівнянні з конкурентами в конкурентному середовищі і не може бути легко повторена конкурентами.
Т. Дяченко [5, с. 151]	Конкурентоспроможність представляє собою здатність краще за інших задовольняти існуючі потреби на території регіону або ті, що формуються.
Р. Лупак [6, с. 320]	Конкурентоспроможність – це роль регіону та його місце в економічному просторі країни, здатність забезпечувати високий рівень життя населення і можливість реалізувати потенціал, яким володіє регіон.
В. Матвєєв [7, с. 179]	Конкурентоспроможність – це обумовлене економічними, соціальними, політичними та іншими факторами положення регіону і його окремими товаровиробниками на внутрішньому та зовнішньому ринках, яке відображається через показники (індикатори), адекватно характеризуючи стан та динаміку

Джерело: складено автором на основі опрацьованої літератури

як створення умов, що забезпечують успішність вдосконалення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням задоволення потреб всіх зацікавлених сторін.

Відповідно до загальної (головної) мети формується конкретні цілі, які одночасно є і завданнями економічного механізму конкурентоспроможності:

- підвищення економічної ефективності та інвестиційної привабливості підприємства;
- стабілізація фінансового стану підприємства;
- технологічне вдосконалення виробництва;
- підвищення ефективності управління;
- дотримання соціальної справедливості [9].

Питання формування механізму забезпечення конкурентоспроможності як суб'єктів первинної ланки економіки, так і національної економіки загалом завжди було дискусійним і неодноразово розглядалося у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених.

Так О. Іванілов, Н. Олікунова і Г. Добривченко під механізмом забезпечення конкурентоспроможності підприємства розуміють "систематизовану послідовність дій, призначених для аналізу поточного стану організації, розрахунку показників відхилення параметрів конкурентоспроможності від норми..., що дозволяє знайти слабе місце організації і, застосувавши комплекс конкретних заходів,

усунути недоліки" [10, с. 37]. Запропонований науковцями підхід схематично зображений на рис. 1.

Запропонований науковцями механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства видається непропорційним, оскільки занадто багато уваги приділяється оцінці реальної конкурентоспроможності об'єкта порівняно із заходами, спрямованими на зміцнення конкурентних позицій на ринку. Багато уваги приділено внутрішнім критеріям конкурентоспроможності (кадри, виробництво, НДДКР, взаємовідносини із зовнішніми організаціями, організаційні показники, маркетинг), а поза увагою науковців залишилися такі складові конкурентного середовища, як розвиток інфраструктури, нормативно-правове регулювання ринку, митна політика держави, фінансова політика держави, участь держави в торговельних об'єднаннях, які часто мають вирішальний вплив на конкурентоспроможність суб'єктів первинної ланки економіки.

Найбільш чіткою, на нашу думку, є наступна структура організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств, запропонована Т.В. Хворост (рис. 2).

Як видно з рисунку 1, даний механізм заснований на розробленій автором моделі вагів прийняття управлінських рішень щодо вироблення якісної чи фальсифікованої продукції з виділен-

Рис. 1. Механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства*

*Джерело: [10, с. 36]

ням причин (передумов), що зумовлюють вибір рішення. Основними мотивами вироблення якісної продукції є: підвищення рівня конкурентоспроможності, імідж торговельної марки, вихід на зовнішні ринки (збільшення обсягів експорту), турбота про здоров'я споживача, необхідність конкурування з імпортними аналогами на внутрішньому ринку.

Фальсифікована продукція виробляється задля: збільшення прибутку, зниження собівартості, через нестачу якісної сировини та для зростання обсягів реалізації.

За умови прийняття суспільно позитивного рішення запропоновано ряд організаційно-економічних форм, методів, важелів, що забезпечу-

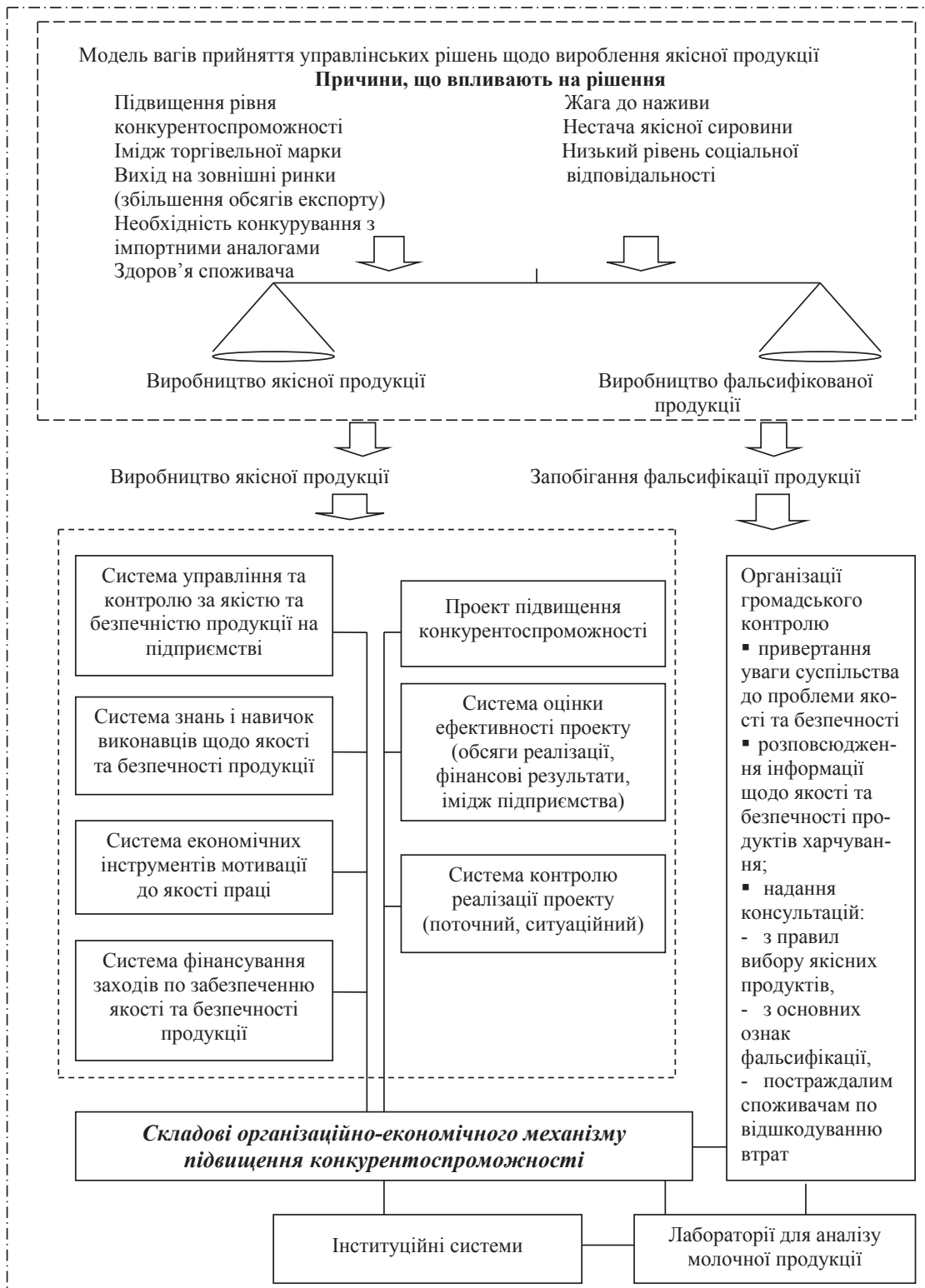

Рис. 2. Схема організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств

ють підвищення конкурентоспроможності підприємства, а за негативного рішення пропонується здійснювати контроль через державні органи, громадські організації та незалежні лабораторії для аналізу молочної продукції.

Всі названі блоки економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі знаходяться у взаємозв'язку і тим самим утворюють певну цілісність і об'єднані єдиним принципом – кожен з них забезпечує вирішення проблеми забезпечення конкурентоспроможності і стійкості підприємства на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок створення і підтримки конкурентних переваг і високої адаптації до зовнішнього ринкового середовища, що швидко змінюється. Кожен з блоків включає в себе багатообразні системоформуючі компоненти.

Саме тому, проаналізувавши підходи до механізму забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств, на нашу думку, першочерговими заходами, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності і реалізацію конкурентних переваг вітчизняної молокопереробної галузі мають бути такі, що формують сприятливі для отримання конкурентних переваг умови господарювання. А саме:

- інвестування сировинної бази;
- включення заготівельників сировини до штату молокопереробних підприємств задля захисту інтересів переробників і можливості контролю за ними, або ж іншим варіантом контролю якості прийнятої від населення сировини є утримання у власності заводів пунктів заготівлі;
- дотримання фіто-санітарних вимог країн-імпортерів, проведення постійного моніторингу за їх виконанням;
- будівництво сучасних крупнотоварних ферм із сучасними технологіями, сприяння кооперації господарств населення; потрібна велика державна програма для підтримки фермерства, виробників, кредитні програми під невеликі процентні ставки;
- перехід до інноваційної моделі конкурентного розвитку задля створення умов для самовідновлення конкурентних позицій, постійна націленість на інновації та пропонування споживачу найбільш якісних видів продукції;
- захист вітчизняного товаровиробника в умовах зростаючої міжнародної конкуренції за правилами, узгодженими з нормами СОТ, від дестабілізуючих чинників та недобросовісної конкуренції [11; 12; 13; 14; 15].

Висновки з проведеного дослідження.

В умовах посилення інтеграційних процесів міжнародного масштабу перед підприємствами молокопереробного сектору постає проблема забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності їх продукції як на внутрішньому, так і на зовніш-

ньому ринках. Конкурентоспроможність молокопереробних підприємств – це здатність суб'єкта господарювання вивчати попит та пропозицію на ринку, виробляти та реалізовувати молочні товари, які є більш привабливими для споживачів, ніж товари конкурентів. Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств потребує реалізації організаційно-економічного механізму, а це не тільки запровадження високих стандартів, а й підтримка виробників і допомога їм у вдосконаленні управління виробництвом, освоєнні передових технологій та модернізації обладнання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Партута Т. О., Фесенко Т. В. Конкурентоспроможність молокопереробного підприємства та механізм її забезпечення // Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 12. С. 91-96.
2. Андрушків Б. М. Модернізація підприємств як конкурентна перевага організаційно-економічного розвитку // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 3. С. 198-203.
3. Валінкевич Н. В., Солотвінський О. А. Теоретичний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства // Молодий вчений. 2014. № 12(15). С. 84-89.
4. Варга І. Ф., Літвін О. М. Формування конкурентних переваг на підприємстві // Бізнес Інформ. 2013. № 1. С. 219-222.
5. Дяченко Т. А. Конкурентні стратегії промислових підприємств, що надають ремонтні послуги // Бізнес Інформ. 2015. № 6. С. 150-154.
6. Лупак Р. Л. Економічне обґрунтування стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства // Бізнес Інформ. 2013. № 4. С. 320-325.
7. Матвєєв В. В. Сутність стратегічного управління конкурентним потенціалом підприємства // Молодий вчений. 2015. № 2(17). С. 179-185.
8. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночных отношений. Х.: ХГЭУ, 1997. 248 с.
9. Хворост Т. В. Концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності переробного підприємства в умовах глобалізації [Електронний ресурс] Режим доступу: repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/2225/1/Khvorost_statia.pdf.
10. Іванілов О. С., Опікунова Н. В., Добривченко Г. Б. Механізм забезпечення конкурентоспроможності // Коммунальное хозяйство городов: науч.-техн. сборник. 2006. № 71. С. 33-38.
11. Нижник А. Ю. Шляхи досягнення конкурентоспроможності підприємств за сучасних умов поглиблення конкуренції // Вісник Хмельницького національного університету. 2015. № 2(222). Том 1. С. 21-23.
12. Самойлик Ю. В., Волошина О. А. Конкурентоспроможність продукції вітчизняних підприємств у контексті європейської інтеграції // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 9. С. 413-418.

13. Труніна І. М. Механізм забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2015. Випуск 3(92). Частина 2. С. 32-39.

14. Масляєва О. О. Конкурентоспроможність молокопереробних підприємств у контексті євроінтеграційних процесів // Агросвіт. 2016. № 4. С. 59-64.

15. Зеленчук І. Б. Механізм управління конкурентоспроможністю молокопереробних підприємств // Актуальні проблеми економіки. 2015. № 3(165). С. 144-154.

REFERENCES:

1. Partuta T. O. (2012) Fesenko T. V. Konkurentospromozhnist molokopererobnoho pidpriemstva ta mekhanizm yii zabezpechennia. Investytsii: praktyka ta dosvid, no. 12, pp. 91-96.

2. Andrushkiv B. M. (2015) Modernizatsiia pidpriemstv yak konkurentna perevaha orhanizatsiino-ekonomichnoho rozvytku. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky, Vol. 3, pp. 198-203.

3. Valinkevych N. V., Solotvynskyi O. A. (2014) Teoretynnyi pidkhid do upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva. Molodyi vchenyi, no. 12(15), pp. 84-89.

4. Varha I. F., Litvin O. M. (2013) Formuvannia konkurentnykh perevah na pidpriemstvi. Biznes Inform, no 1, pp. 219-222.

5. Diachenko T. A. (2015) Konkurentni stratehii promyslovykh pidpriemstv, shcho nadaiut remontni posluhy. Biznes Inform, no. 6, pp. 150-154.

6. Lupak R. L. (2013) Ekonomichne obgruntuvannia stratehichnoho upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva. Biznes Inform, no. 4, pp. 320-325.

7. Matvieiev V. V. (2015) Sutnist stratehichnoho upravlinnia konkurentnym potentsialom pidpriemstva. Molodyi vchenyi, no. 2(17), pp. 179-185.

8. Yvanov Yu. B. (1997) Konkurentosposobnost predpriyatiya v usloviakh formyrovannya rynochnykh otnoshenyi. Kh.: KhHEU, pp. 248.

9. Khvorost T. V. (2014) Kontseptualni zasady formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pererobnoho pidpriemstva v umovakh hlobalizatsii (electronic journal) Available at: repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/2225/1/Khvorost_statia.pdf (accessed 04. 11.2017).

10. Ivanilov O. S., Opikunova N. V., Dobryvchenko H. B. (2006) Mekhanizm zabezpechennia konkurentospromozhnosti. Kommunalnoe khoziaistvo horodov: nauch.-tekhn. Sbornyk, no. 71, pp. 33-38.

11. Nyzhnyk A. Yu. (2015) Shliakhy dosiahnennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv za suchasnykh umov pohyblennia konkurentsii. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu, no. 2(222), vol. 1, pp. 21-23.

12. Samoilyk Yu. V., Voloshyna O. A. (2016) Konkurentospromozhnist produktsii vitchyznianskykh pidpriemstv u konteksti yevropeiskoi intehtatsii. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky, vol. 9, pp. 413-418.

13. Trunina I. M. (2015) Mekhanizm zabezpechennia konkurentospromozhnist subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti. Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho, vol. 3(92). Chastyna 2, pp. 32-39.

14. Masliaieva O. O. (2016) Konkurentospromozhnist molokopererobnykh pidpriemstv u konteksti yevrointehtatsiinykh protsesiv. Ahrosvit, no. 4, pp. 59-64

15. Zelenchuk I. B. (2015) Mekhanizm upravlinnia konkurentospromozhnistiu molokopererobnykh pidpriemstv. Aktualni problemy ekonomiky, no. 3(165), pp. 144-154.

Карпенко А.В.Postgraduate Student
at Department of Administrative Management
and Alternative Energy Sources,
Vinnytsia National Agrarian University**COMPETITIVENESS OF DAIRY MILK PROCESSING PLANTS AND MECHANISM OF ITS PROVISION**

Competitiveness of enterprises in the conditions of a market economy becomes especially relevant in connection with the openness of the domestic economy, the growth of competition in the market, as well as European integration processes. Therefore, ensuring the competitiveness of enterprises is one of the strategic objectives of each business structure, including dairy enterprises – one of the most attractive in terms of volume of sales in the market of consumer goods.

This article is devoted to the study of the issue of competitiveness and the mechanism for its provision. The main interpretations of competitiveness are considered, and the most expedient, in our opinion, the definition of the competitiveness of the enterprise is presented. Based on the results of analysing the definition of competitiveness, it is found that it is considered from 3 points: definitions based exclusively on the efficiency of production activities; definitions based exclusively on the competitiveness of products, and definitions based on various comparative advantages.

The definition of “commercial mechanism” and “economic mechanism” is given. Parameters of formation of the economic mechanism of competitiveness of dairy milk processing plant are presented and its main tasks are outlined.

The approaches to the mechanism of ensuring the competitiveness of dairy milk processing plants are analysed. The structure of the organizational and economic mechanism for increasing the competitiveness of dairy sector enterprises is shown, which, in our opinion, is the most accurate and effective. This mechanism is based on the model developed by the author of making decisions on making quality or falsified products with the allocation of reasons (preconditions), which determine the choice of solution. The main motives for producing quality products are: enhancement of competitiveness, trademark image, access to foreign markets (increase in export volumes), consumer healthcare, the need to compete with imported analogues in the domestic market. Fake products are produced for: increasing profits, reducing the cost, over a lack of quality raw materials, and for increasing sales volumes.

The priority measures for ensuring the competitiveness of dairy industry enterprises are proposed.